о. Юрій Мицик

ЩЕ З ЛИСТІВ М. П. КОВАЛЬСЬКОГО

У статті автор опублікував частину листування визначного українського історика, джерелознавця М.П. Ковальського. Представлене листування є важливим джерелом для дослідження життя та наукової діяльності вченого.

***Ключові слова**: листи, М.П. Ковальський, Острозька академія, історія України, українська історіографія та джерелознавство.*

В статье автор опубликовал часть переписки выдающегося украинского историка, источниковеда Н.П. Ковальского. Представленная переписка является важным источником для исследования жизни и научной деятельности ученого.

***Ключевые слова**: письма, М.П. Ковальский, Острожская академия, история Украины, украинская историография и источниковедение.*

In this article the author published a some correspondence of outstanding Ukrainian historian M.P. Kovalsky. This correspondence is an important source for researching the life and scientific activity of the scholar.

***Key words**: letters, M.P. Kovalsky, Ostroh Academy, History of Ukraine, Ukrainian Historiography and Study of Sources (Fontology).*

У збірнику пам’яті Миколи Павловича Ковальського (1929–2006), який видали його учні до річниці смерті, мною була вміщена публікація 28 листів ученого, адресованих мені [1]. Ці листи, що охоплюють період з 1971 по 2006 р., зберігаються у моєму домашньому архіві. У вступній статті до публікації було відзначено наявність прикрих прогалин у кореспонденції вченого і я вказував, що «надія їх знайти не втрачена». І дійсно вдалося виявити ще частину епістолярної спадщини професора М. П. Ковальського і вона наводиться нижче. Ця частина є досить значною за обсягом: 15 листів, які охоплюють 1988–2000 рр. Тут представлені і лаконічні новорічні привітання, і досить розлогі листи, які містять цінні свідчення про обставини життя вченого і його науковий пошук, зокрема в польських архівах стосовно класиків української історіографії В. Б. Антоновича і Д. Я. Яворницького. Оскільки ці листи мають беззаперечну джерельну цінність, особливо

© о. Юрій Мицик, 2011

для дослідників життя й діяльності видатного українського історика і педагога – Миколи Павловича Ковальського, вважаємо потрібним опублікувати їх повністю. Окремі слова не вдалося прочитати і в такому разі ставився знак: (…)*.

***

№ 1

1978, червня 12. – Дніпропетровськ. – Лист до І. Л. Бутича.

Дніпропетровськ, 12.VI.1978.

Вельмишановний і дорогий Іван Лукич!

На цей раз швидко і оперативно повертаю одержану від Вас люб'язно книгу – каталог «Советская археография», Вып. 2. Вона мені дуже знадобилась. Все, що треба зробив. У нас в Дніпропетровську її не було, як і 1-ої частини, ні 1 відомого мені примірника. Ось, що значить периферія.

Ще раз дякую Вам за суттєву допомогу. Завдяки цій книзі вдалось виявити ряд бібліографічних позицій з джерелознавства, архівознавства і археографії України.

Прошу Вас передати Марії Іванівні сердечні від мене вітання.

Бажаю Вам щастя, наснаги у роботі з історії областей республіки.

Н. Ковальський.

№ 2

1988, січня 1. – Дніпропетровськ.

«1. I. 1988

Дорогой Юрий Андреевич!

Поздравляю Вас и Вашу дружную семью с Новым 1988 годом и всем циклом январских праздников.

Счастья, здоровья, исполнения Ваших желаний и новых достижений (?), дочери больших успехов и исполнения ее желаний.

Старый учитель – наставник Н. Ков[альский].»

(Автограф. Листа написано на новорічній листівці. Адреса отримувача: «Днепропетровск, ул. Героев гражданской войны, 5, кв. 28. доценту Мыцыку Юрию Андреевичу». Адреса відправника: «320050, Днепропетровск – 50, п/я 230. Проф. Н.П. Ковальський». Поштовий штемпель «02. 01. [19]88»).

№ 3

1988, грудня 30. - Дніпропетровськ

«Дорогой и глубокоуважаемый Юра.

Приймите от нашей семьи и меня лично наилучшие новогодние и именинные поздравления Вам и Вашим близким – Лиде и Инночке. Пусть этот год будет хорошим, добрым и с реализацией замыслов. М. Ков[альский]».

(Автограф. Листа написано на новорічній листівці. Адреса отримувача: «Днепропетровск, ул. Героев граждан. войны, 5, кв. 28. Мыцыку Юрию Андреевичу» Адреса відправника: «320050, Днепропетровск – 50, п/я 230. Н. Ковальський.». Поштовий штемпель «30. 12. [19]88»).

№ 4

1989, серпня 4. – Острог.

«Острог 4.VIII. 1989

Дорогой Юрий Андреевич,

Большое спасибо за интересное и очень информативное письмо – о Вашем запоздалом вояже – значительные события в вашей жизни. Сочувствую, что болеете радикулитом. Известие о вояже Завьялова и его компании забавно, но он всегда сух из воды выходит. 26.VIII. мы возвращаемся. В Остроге хорошо, но холодно! Надо писать курс по истории Украины. Я буду писать XIII – XVI, а крестьяно-казацкие к. XVI – XVII, Хмельниччину – Вы. А Князьков в (…)* не (…)*.»

(Автограф. Листа написано на листівці «м. Острог, фортеця XVI ст.». Адреса отримувача: «Дніпропетровськ, 125, вул. Героїв громадянської війни, 5, кв. 28. Доц. Мицику Юрію Андрійовичу». Адреса відправника: «265620, Рівненська обл., м. Острог, Маяковського, 10, проф. Микола Ковальський.». Поштовий штемпель нерозбірливий).

№ 5

1990, грудня 30. – Дніпропетровськ.

«Дорогий Юрій Андрійович!

Щиро вітаю Вас і ваших близьких – Ліду і Інну з Новим роком і Різдвом Христовим, щастя, здоров’я, добра бажаю. М. Коваль[ский].

З днем народження!

30/XII[19]90».

(Автограф. Листа написано на новорічній листівці. Адреса отримувача: «Дніпропетровськ, Героїв громадянської війни, 5/28. Професору Мицику Юрію Андрійовичу». Адреса відправника: «320050, Дніпропетровськ – 50, Казакова, 1а/32. Н. Ковал[ський]». Поштовий штемпель «31.12.[19]90»).

№ 6

1992, грудня 31 (?). – Дніпропетровськ.

«Дорогой Юрий Андреевич и Ваша семья!

Поздравляю Вас с Днем Рождения, Новым 1993 годом и Рождеством Христовым, благополучия, добра и здоровья, новых достижений и успехов.

Ваши Ковальские».

(Автограф. Листа написано на новорічній листівці. Адреса отримувача: «Дніпропетровськ, вул. Героїв громад. війни, 5, кв. 28. Проф. Мицику Юрію Андрійовичу». Адреса відправника: «320050, Дніпропетровськ – 50, а/с 230. Н. Ковальський». Поштовий штемпель «31.12. [19]92»).

№ 7

1993, квітня 22. – Варшава.

«Warszawa 22.IV.[19]93

Ваш лист, який одержав 20.IV – на третій день після Великодніх свят – 20.IV. доставив мені багато радості і приємних хвилин. Дякую за Вашу стабільну і багаторічну пам'ять про мене.

Хочу Вас привітати з важливим творчим успіхом – завершенням монографії. Тепер будемо всі чекати її виходу у світ. Справа ця дуже потрібна не лише для Вас, але подальшого розвитку джерелознавства і збагачення нашої історії, історії справді правдивої, автентичної і багатогранної, а не збідненої і неповної, яка існує дотепер. Я добре розумію Ваші бідування з друкуванням на машинці, бо довелось вже робити самому. Але, головне – буде вагомий результат.

Вже мені лишилось, на жаль, один місяць бути у Варшаві. Хоч займаюсь щоденно і навіть по неділях, ще більш як у Дніпропетровську, бо з 9 ранку до вечора, але часу на все заплановане (?) не вистачає, це вже тепер видно.

Дійсно, я мав велику радість, коли відшукав у архіві серед протоколів і матеріалів до протоколів історико-філологічного факультету Императорского Варшавского университету 10 (десять!) оригінальних документальних свідчень про складання Д.І.Яворницьким магістерських екзаменів (до речі, аж 4-ної) у 1895-96 рр. Збереглось його особиста автентична заява з резолюцією ректора і прохання ректора Варш[авського] університету до історико-філологічного факультету про дозвіл Д.И. Эварницкому складати ці іспити. Ці повідомлення цікаві ще й тому, що маємо тепер перелік питань, які були поставлені Яворницькому, склад «колегії» – Ради факультету, (а в «Варш[авских]

Универ[ситетских] Известиях» я встановив дані про цей синкліт) і навіть адреса, де проживав Яворницький у Варшаві. Ці матеріали я виявив ще 18-19.III.

Найбільше часу забирає і забирає мені робота по коментарем для лекційного курсу з джерелознавства В.Б.Антоновича, це виявляє такий колосальний об’єм роботи – щастя, що у бібл[іотеці] Варш[авського] Університету є добра колекція стародруків і різних видань XIX – XX ст., але трудомісткість полягає у тому, що як Ви знаєте, у «скрипті» лекцій Антоновича немає посилань і навіть конкретних даних. Все доводиться перевіряти і щоденно у мене евристичні і унікальні відкриття. Про це дуже багато можна говорити, побачимо як вдасться реалізувати цей гігантський задум. Ради того (док[ументи] про Д.І. Яв[орницького]) і методичне і глобальне опрацювання коментарів вже варто було їхати до Варшави.

Тільки тепер, після стількох років евристичної роботи, я переконався у величі людського подвигу українських істориків XIX – XX ст., особисто О. Лазаревського і В.Антоновича. Тепер маю певне уявлення про творчу лабораторію В.Антоновича як джерелознавця. Про це і збираюсь написати вступну статтю до його лекційного курсу (крім того ще буде 600 позицій коментарів).

В AGAD знайшов 2 документи Гізеля, переписав їх. Праця моя в AGAD продовжиться у травні.

Взагалі, я дуже завдячую Ф.Сисину і С.Плохію за надану мені можливість завдяки цій стипендії на старості років (як Вам відомо 19.III.93 саме тут у Варшаві мені сповнилось 64 роки – як час біжить!), бо тільки тут я зміг зробити задумане і збагатився дуже значними [знахідками].

До Кракова не поїхав, бо у Варшаві у мене доволі роботи.

Познайомився з Б. Боберським, передав йому Вашу книжку, ще один примірник як і газета («Вільна думка») передав пану Роману. Тут був В. Марочкін (біля 1 місяця) теж на ф[онд] Яцика. З лютого працюю дуже ревно (?) В.С. Степанков, він знайшов масу цікавого в архіві і мікрофільмах Бібл[іотеки] Народової.

Міцно тисну Вашу руку

Ваш М. Ков[альський].

А щодо здоров’я – тримаюсь, не хворів, хоч погода в основному була кепська. М.П.».

(*Автограф. Адреса отримувача на конверті: Ukraina, Україна 320125, Дніпропетровськ, вул. Героїв громадянської війни 5, кв. 28. Професору Мицику Юрію Андрійовичу»; адреса відправника на кон-*

верті: «Polska - 00585 Warszawa, Mikołaj Kowalski, uł. Belwederska 26/30, pokój 44. Hotel «Uniwersytetu Warszawskiego»).

№ 8

1994, листопада 30. – Острог.

«Острог, 30.XI.[19]94

Дорогий Юрій Андрійович,

Незважаючи на великий об'єм моїх службових справ у Колегіумі, чого я затримався з підготовкою цього тексту, закінчив свою статтю (нову редакцію, варіант) про А.Теве і надсилаю Вам. Де вона проектується до публікації, бо Іра нічого певного мені не могла повідомити. Іра поверталась у Дніпропетровськ 13.XI, але до її від'їзду я не встиг надрукувати цю статтю.

Вчора приїхав вже до нас П.М. Кулаковський, в нас буде жити і працювати у нашому колегіумі. Дуже дякую за підтримку і згоду на ім'я П.Соханя про заснування в Острозі відділення Інституту української археографії НАН. Будемо з П[етром] М[ихайловичем] їхати у грудні до Києва, щоб одержати позитивне рішення цієї архіважливої проблеми. Дай Боже, щоб Острог став ще дійсно осередком академічної установи, а ми тут з П[етром] М[ихайловичем] і В.Б. Атаманенко будемо континувати археографічну справу. Від М[арії] Ів[анівни] Вам привіт.

Ваш М. Ков[альський].».

(*Автограф*).

№ 9

1995, вересня 25. – Острог.

«Острог, 25 вересня [19]95.

Дорогий Юрій Андрійович,

Спасибі за листа, одержав його ще 18.IX. Але мав так багато клопотів, та ще у нас часто гості то з Києва (приїздив мій колега проректор з наукової роботи Могилянської академії, то свято міста 17.IX, та й лекцій – практичних маю тепер чимало, так що зразу не відповів Вам.

На жаль, публікація тексту документу в районній газеті не пройде. Намагався спрепарувати текст з публікацією, але у мене не вийшло – не виходить стиковка. Тому вважаю за краще Вам повернути цей матеріал для концентрату його в одній статті, тоді повернемось до його публікації. Не ображайтесь, але це від мене не залежить.

За Вашу підтримку публікації ТЕВЕ ще раз дуже дякую, мені сказали, що про цю публікацію було якесь ще повідомлення у пресі у вересні, але я того матеріалу не читав. А як там з італійцями, згоду на

нашу спільну публікацію я вам дав у попередньому листі, але Ви про це в остан[ій] епістолі чомусь не згадуєте, може це вже не актуально.

Була у нас тут з 11 по 15 вересня проф. І.Ф. Ковальова – читала лекції з археології. Здається, їй тут подобалось.

Дуже дякую за вітання моїй сім’ї, Марії Іванівні, але чомусь з Іриною не можу зв’язатись телефонічно. Ніхто не відповідає. Це мене вже стало хвилювати. В Дніпропетровськ ще скоро не маю наміру приїхати. Проблема транспорту, бо треба щось ще взяти з літератури для Острога.

Ще раз прошу передати своїм близьким і добрим моїм колегам найкращі вітання.

Ваш *М. Ковальський*.

Я вже Вас повідомляв, що в Острозі на початку жовтня наукова сесія про Острог, Академію і князів Острозьких, давню українську літературу, проводимо під егідою Інститут укр[аїнської] літератури. Запрошення Вам «пішло» ще в минулому тижні. Телефонуйте, яку обрали тему доповіді – повідомлення. *М. Ков[альський]*».

(Машинописний оригінал, особисто підписаний М.П. Ковальським)

№ 10

1996, березня 7. – Острог.

«Острог, 7 березня 1996

Дорогий і славний Юрію Андрійовичу,

Знову наші творчі шляхи збігаються, на цей раз знову в Острозі, вже на рівні новоствореної інституції – Острозького Осередку Українського Історичного Товариства, яке виникло у нас на великий регіон всієї історичної Волині наприкінці листопада 1995 року за дорученням професора Любомира Винара, який мені вже декілька разів телефонував додому в Острог.

Вважав за свій обов’язок включити Вас, як і Валерія Степанкова, до складу оргкомітету міжнародної наукової конференції про М.С. Грушевського до 130-річчя від дня його народження. Ми не будемо дуже Вас «навантажувати» завданнями по цій конференції. Але важлива тут скорше символіка.

Просив би Вас визначитись з темою свого виступу (доповіді) з проблем конференції. До 1 квітня збираємо заявки. Запрошення до участі направили досить вузькому колу професіоналів, людей поважних і тут, і у діаспорі. Я хотів би запросити професора Теодора Мацьківа, але не маю його адреси. А може Ви її маєте? Тоді прошу – напишіть мені.

Поки що заявок мало. Написали мені тільки з повідомленням тематики і навіть текстів – Орест Мацюк і Анатолій Васильович Санцевич. Чекаємо нових пропозицій.

Сподіваюсь побувати у милому серцю Дніпропетровську, де стільки пережито і прожито, де такі близькі моїй душі люди – мої студенти, аспіранти, кандидати і доктори – мої однодумці і соратники. Якщо все буде добре і я наважусь, то в суботу 16 березня виїду з Острога, а 20 захисти, тоді напевно зустрінемось, дай Боже, щоб то здійснилось.

Міцно тисну Вашу добру руку

Ваш М.Ковальський

М.Ковальський»

(*Машинописний оригінал, особисто підписаний М.П. Ковальським*)

№ 11

1997, вересня 6. – Острог.

«Острог, 6 вересня 1997

Дорогий Юрій Андрійовичу,

Одержав Вашого детального листа і невеличку статтю для публікації. Повертаю Вам оригінал Ваш і комп'ютерний набір (є у мене ще і дубль і трибль Вашої статті). Подавати в машинописному виді незручно. Треба з Вами порадитись. Я б надіслав цей матеріал Л. Винару для публікації в «Українському історику» (я маю честь бути членом редколегії УІ), так само як і в «Наукових записках» Острозької Академії, запрошуючи Вас одночасно бути членом редколегії цих «НЗ». Щодо публікації у наших «НЗ», то це дуже терміново, бо цей 1-й том вже здаємо до друку, і він вийде ще у цьому початку жовтня місяця. До газети не варто навіть подавати такі цінності. Але, якщо настоюєте, то подам в нашу районну або міську газету.

Чекаю вашої відповіді.

До речі, рукопис (фактично комп'ютерний набір) та ілюстрації до нашої енциклопедії вже відвезені до друкарні у Німеччину. Видана вона має бути ще у цьому році.

З найкращими побажаннями Микола Ковальський».

(*Машинописний оригінал, особисто підписаний М.П. Ковальським*)

№ 12

1997, листопада 17. – Острог.

«Острог, 17.XI.1997

ВШановний і дорогий Юрій Андрійович!

Накінець, стаття Ваша в острозькій газеті «Місто» (Острог) вийшла. Добре, що вийшла! Вже подався я з Вашою статтею в районну газету. Можливо, і там вона вийде під іншим заголовком, який я сам придумав.

Ввечорі 16.XI телефонував мені додому Л. Винар, не має жодних контактів з Г.К. Швидько, не має ні її адреси, ні її телефону. Не знає, як там справи і хто члени УІТ.

Вітання від мене і М. Іванівни, яка після стоматологічної операції в Острозі почуває себе погано. М. Кова[альський]».

(Автограф).

№ 13

1997, листопада 19. – Острог.

«Острог, 19.XI.[19]97

Дорогий Юрій Андрійович,

Отже посилаю тобі ще одну твою статтю під зміненим заголовком, який я сам придумав, а статті, не чекаючи на міську газету «Місто», возив редактору нашої «районки». І так вже (…)*, що обидва твої дописи, хоч і під іншою назвою опублікували.

Себе і Тебе вітаю із цією публікацією. Спішу відправити. М. Ковальський

Вітання від М.Іванівни. М. П.».

(Автограф).

№ 14

2000, лютого 19. – Острог.

«Острог, 19.II.2000

Дорогий Юрій Андрійович!

Хоч із запізненням (трохи в січні-лютому хворів) дякую за обидва листа і інформацію Вашу з Канади і особливо за Вашу бібліографію з нагоди Вашого 50-річчя. Дуже гарна стаття за підписом О.М. Апанович, якій також в минулому 1999 виповнилось 80 років (я ж її не поздоровив, бо не знав про цю дату). У цій статті безперечно з Вашої подачі поміщені (?) унікальні і нікому не відомі деталі Вашої біографії, частину яких і я не знав, зокрема про Вашу славну дружину. Правда можна було б відмітити тверду позицію Ярослава Ісаєвича щодо Вашої дисертації (с. 9), я про це писав в статті у збірнику на пошану Я.Д. Ісаєвичу – «Просфоніма».

Ваша бібліографія справді вражає кількістю – 783 позиції, працьовитість і широта інтересів колосальні, хватило би на кількох науковців. Шкода лише, що не всі [з] виданих у Вас збірників, мої у мене в Острозі майже всі привіз із Дніпропетровська, а у вас великі лакуни,

позначені по-науковому терміном «астеріксом», що мене, скажу відверто, трохи шокує, думаю, що у 2-му, не такому спішному, а солідному виданні, ці дефекти будуть усунені (до речі, не знаю я, певно відстав від столиці, які є нові сучасні бібліографічні стандарти України). Т. зв. «астериском», тобто не перевірені «de visu» дуже численні позиції і невірно подані навіть назви збірників № 16, 23…, не знаєте точних назв «методичок» з хронології, які є наші спільні (без № випуску) – № 35, 43…, багато статей з газет (напр. № 243, 244, 245 etc.) у Вас не збереглось (навіть № 139 – шкода). Думаю, що з часом вдасться все це поправити.

Вітання Вам від М[арії] Ів[анівни] Здоров'я, бадьорості і нових успіхів.

Щиро Ваш М. Ковальський.».

(*Автограф*)

№ 15

2000, серпня 1. – Острог.

«Острог 1.VIII.2000

Дорогий і високошановний Юра!!

Ми обоє з Марією Іванівною дуже дякуємо за Вашого листа і розповіддю про твоє життя і твої проблеми. Спасибі за таку детальну розповідь.

Знаю, що захистив докторську дисертацію Удод в Дніпропетровську, читав про оголошення про захист дисертації В. Брехуненка, а восени теж буде захист С. Світленка. Отже, процес захистів дисертацій відбувається.

З цього листа знаю, що успішно працюєте над перекладом О. Гваньїні. Велика праця і великі будуть досягнення.

У нас том наукових записок підготовлений, але ще не вийшов, Ваш том (історичний) вже вийшов і це дуже добре.

Моя дипломниця О. Андрійчук поступила в НАУКМА в магістратуру, мабуть, і будете керувати її роботою. Успіхів їй і вам.

В. Дячок має захищати канд. дисертацію в Інституті археографії, про що довідався з журналу. І йому бажаю успіхів.

Щастя. Здоров'я і благополуччя Вам.

Бережіть своє здоров'я, дуже сумно, що здоров'я підриваєте, треба вже і про себе думати.

Бувайте здорові. М. І. Вас вітає.

М. Ковальський.».

(*Автограф*)

№ 16

2000, вересня 18. – Острог.

«Острог, 18 вересня 2000 р.

Дорогий Юрій Андрійович.

Дуже дякую за Вашу публікацію твору О. Гваньїні – фрагменту про Татарію.

Дійсно, здається я започаткував вивчення твору О. Гваньїні стосовно історії України. Це було ще десь в 70-х рр. XX ст.

Радий за Ваше керівництво (консультацію) Віктора Брехуненка, його автореферат вже докторської дисертації я отримав і склав відгук на цю працю.

Вітаю Вас з керівництвом цієї докторської дисертації. Бажаю Вам обом успіхів.

Щиро Ваш з вітаннями.

М. Ковальський.

P.S. До речі з 2 по 15 вересня 2000 р. був я в обласній рівненській лікарні у відділі кардіології, бо у мене відновилась серцева аритмія. Потрохи приходжу до себе. Може ще буду корисний іст[оричній] науці і близьким. М. Ков[альський].».

(*Автограф*)

№ 17

2002, листопада 9. – Острог. – Лист до Ю. В. Назаренка.

Острог

9. XI. 2002

Дорогие и славные Юрий Васильевич, Мария Иосифовна и Христина Петровна.

Вашу телеграмму получил в тот же день. Большое спасибо за добрые, теплые слова, разделенное с нами наше горе, в связи с кончиной Марии Ивановны. Спасибо, что сообщили Юрию Петровичу Князькову о нашем горе. На следующий день 1/XI получил от него соболезнование.

1.XI мы хоронили Марию Ивановну по православному обычаю и обряду со священником и певчими. Отпевали в нашем доме в той же комнате, где она жила до конца своей жизни.

Похоронили Марию Ивановну на кладбище на Новом Местечке, как и она завещала устно, возле её покойного мужа, которого не стало в 1947 году. Он ей часто во снах снился.

Собралось много людей. Академия проявила большое внимание к похоронам покойницы, были венки на могиле поставлены, с металла крест.

В столовой Академии был жалобный (траурный) обед, было более 40 людей. 9-о дня, именно 2/XI [описка. Має бути – 9. – Ю.М.] у нее опять в той же комнате, где она жила. Собрались только близкие… Были у её захоронения на кладбище, побыл в Богоявленском соборе (кафедральном).

Все это время была сначала наша внучка Танечка (уже в X классе учится), в субботу приехала Ира. Постоянно бывала с бабушкой в больнице.

Сегодня – в субботу, – Ирочка и Таня едут в Днепропетровск…

Обнимаю и шлю свои наилучшие пожелания

Н. Ковальский.

Ещё спасибо за прекрасные слова в адрес – покойной нашей Берегини, кои значатся в телеграмме. Она такой и была действительно и Вы, Юрий Васильевич, назвали её Вашей защитницей.

№18

«Острог, 5 вересня 2003

Дорогий і славетний Юрій Андрійович,

Накінець надсилаю Вам фото оригінал, де зображені (?) М.Ковальський, М.Улащик, М. Ючас.

Фотокопії – ксерокопії листів, почтівок М.М. Улащика до мене.

До цього часу я шокований Вашою відомістю, що А.С. Зав'ялов закінчив життя у «богодільні» – це ганьба для цієї особи, яка раніше насильно за допомогою Зав'ялова зруйнувала його сім'ю – його дружину Шаманову Євгенію Василівну! Вона померла вже після покинення нею її чоловіка Анатолієм Сергійовичем.

Ковальський».

***

Коментар:

№ 3

«Лиде и Инночке». Маються на увазі мої дружина (Лідія Миколаївна) і дочка (Інна).

№ 4

«о вояже Завьялова». Мова йде про колишнього завідувача кафедри загальної історії ДДУ, проф. А.С. Завьялова, який необережно погодився взяти участь у плаванні яхтою по Чорному морі. Недосвідчена команда посадила яхту на мілину у турецьких водах, внаслідок чого виникла скандальна ситуація (зняття яхти з мілини, вимога турків до Мінвузу СРСР сплатити послуги тощо).

«курс по истории Украины». Ідея написання курсу з історії України (тоді практично не було навчальної літератури з історії України) належала колишньому декану історичного факультету ДДУ, проф. А.М. Черненку. Перша частина цього курсу, написана М.П. Ковальським і мною, вийшла, на жаль, із запізненням лише у 1993 р.: Історія України: Курс лекцій з комплексною методикою самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах. – К.,1993. – Ч.І.

«Князьков». Юрій Петрович Князьков – колишній аспірант М.П. Ковальського, нині – доцент Запорізького Національного університету.

№ 7

«завершенням монографії». Дана монографія через загальновідомі економічні труднощі вийшла із запізненням тільки у 1996 р.: Мицик Ю. А. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття. – Дніпропетровськ, 1996.

«лекційного курсу». Йдеться про лекційний університетський курс (1879 – 1881 рр.) «Источники для истории юго-западной России» класика української історіографії В.Б. Антоновича. Пізніше М.П. Ковальський видасть цей курс зі своїм цінним коментарем.

«Ф. Сисину». Франк Сисин – один з чільних українських істориків з діаспори, професор КІУС (Канадського інституту українських студій).

«С. Плохію». Сергій Миколайович Плохій – колишній аспірант М.П. Ковальського, д.і.н., професор, у той час – професор КІУС, нині – керівник кафедри історії України Гарвардського університету (США).

«Б. Боберським». Богдан Боберський – один з чільних діячів української громади у Варшаві, архітектор, племінник видатного українського громадсько-політичного діяча, міністра ЗУНР Івана Боберського.

«В. Марочкін». Василь Марочкін – український історик, к.і.н., нині проживає в Канаді.

«В.С. Степанков». Валерій Степанович Степанков – визначний український історик, д.і.н., проф. Кам’янець-Подільського Національного університету ім. І. Огієнка.

№ 8

«А.Теве». Мова йде про французького космографа Андре Теве, стаття про якого була видана у збірнику з історії україно-французьких зв’язків: Ковальський М. Французький подорожник і географ Андре Теве про Україну: З найдавніших часів до середини XVI ст. // Хроніка – 2000. – Україна-Франція. – 1995. – № 2-3. – С. 82-87.

«Іра». Мова йде про старшу дочку Миколи Павловича – Ірину, на жаль, уже покійну.

«П.М. Кулаковський». Петро Михайлович Кулаковський – колишній аспірант М.П. Ковальського. На його запрошення переїхав до Острога і нині викладає у Національному університеті «Острозька Академія», є доктором історичних наук, завідувачем кафедри країнознавства.

«П. Соханя». Павло Степанович Сохань, д.і.н., проф., член-кореспондент НАН України, директор Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАНУ.

«В.Б. Атаманенко». Віктор Борисович Атаманенко – колишній аспірант М.П. Ковальського, нині кандидат історичних наук. На запрошення Миколи Павловича переїхав до Острога і нині там працює в якості доцента Національного університету «Острозька Академія».

№ 9

«проф. І.Ф. Ковальова». Ірина Федорівна Ковальова, д.і.н., проф. Дніпропетровського Національного університету, на запрошення М.П. Ковальського читала курс археології в Національному університеті «Острозька академія».

№ 10

«Винара». Проф. Любомир Винар – один з провідних українських емігрантських істориків, керівник Українського історичного товариства, головний редактор журналу «Український історик».

«професора Теодора Мацьківа». Проф. Теодор Мацьків – один з провідних українських емігрантських істориків, у той час – проф. Гайдельберзького університету (ФРН), нині – на пенсії, проживає в м. Альбукерке (США).

«Орест Мацюк». Орест-Нестор Ярославич Мацюк (1932 – 1999), відомий український історик і архівіст, д.і.н., професор, зокрема займався дослідженням книгодрукування в Україні.

«Санцевич». Анатолій Васильович Санцевич (1924 – 1996) – відомий український історик, д.і.н., проф., працював в Інституті історії України НАНУ.

№ 11

«нашої енциклопедії». Мається на увазі колективна праця, одним з ініціаторів та авторів якої був М.П. Ковальський: Острозька академія XVI – XVII ст.: Енциклопедичне видання. – Острог, 1997.

№ 12

«стаття Ваша». Мається на увазі стаття: Мицик Ю.А. Із острозької кореспонденції Михайла Грушевського // газ. «Місто». – Острог. – 1997. – Листопад.

№ 14

«з Канади». Перед цим я повернувся з Канади, де проходив наукове стажування (осінь 1999 р.).

«Вашу бібліографію». Мається на увазі брошура: Юрій Андрійович Мицик. Біобібліографічний покажчик. – К., 2000. Вступну статтю до цього покажчика моєї наукової продукції написала Олена Михайлівна Апанович (1919 – 2000) – визначний український історик.

№ 15

«Удод». Олександр Андрійович Удод – колишній аспірант М.П. Ковальського, який досліджував під його керівництвом творчість українського історика К.Г. Гуслистого. У 2000 р. успішно захистив докторську дисертацію.

«В. Брехуненка». Віктор Анатолійович Брехуненко – колишній аспірант М.П. Ковальського, мій докторант. 29.09.2000 р. в Інституті української археографії та джерелознавства НАНУ успішно захистив докторську дисертацію на тему: «Взаємини козацьких спільнот Східної Європи в XVI – середині XVII ст.».

«С. Світленка». Сергій Іванович Світленко – випускник історичного факультету ДДУ, нині – декан історичного факультету Дніпропетровського Національного університету, д.і.н., проф., дослідник народницького руху в Україні др. пол. XIX ст.

«О. Гваньїні». Олександр Гваньїні видатний італо-польський хроніст XVI – XVII ст. На його творчість М.П. Ковальський звернув увагу ще у 1971 р. у статті: Ковальський Н.П. Записки современников как источники по истории Украины второй половины XVI столетия // Некоторые проблемы социально-экономического развития УССР. – Днепропетровск, 1971. – Вып. 2. – С.116-146. Він же заохочував своїх учнів до вивчення спадщини цього хроніста, про що свідчить зокрема кандидатська дисертація Олега Дячка «Хроніка Європейської Сарматії» Александро Гваньїні як джерело з історії України XV – XVI ст., захищена в ДДУ у 1992 р. Я зайнявся перекладом і публікацією фундаментальної хроніки Гваньїні, окремі частини з них, як от згадувана у пізнішому листі книга (О. Гваньїні. Хроніка про татарську землю. – Запоріжжя, 2000) побачили світло ще за життя Миколи Павловича. На

жаль, повне академічне видання тексту цієї хроніки (Олександр Гваньїні. Хроніка європейська Сарматії. – К., 2007), підготовлене мною, вийшло вже по смерті Миколи Павловича.

«О. Андрійчук». Ольга Андрійчук – випускниця бакалаврату Національного університету «Острозька академія» і маґістеріуму Наіцонального університету «Києво-Могилянська Академія». Досліджувала історіографію українського друкарства XVI – XVII ст., її дипломною роботою в Острозі керував М.П. Ковальський, а у «могилянці» – я. Нині проживає в США.

«В. Дячок». Валерій Дячок – аспірант М.П. Ковальського, захистив кандидатську дисертацію, присвячену Устиму Кармалюку в Інституті української археографії та джерелознавства НАНУ. Працює в одному з вузів Хмельницького.

Джерела та література:

1. Мицик Ю. А. З листів М. П. Ковальського / Ю. А. Мицик // Микола Павлович Ковальський (1929–2006). – Дніпропетровськ, 2007. – С. 34–75.